

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**СИЛАБУС ВИБІРКОВОГО ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ
«РИЗИКОЛОГІЯ»**

Мова навчання – *українська*

Шифр та найменування галузі знань *07 «Управління та адміністрування»*

Код та найменування спеціальності *076 «Підприємництво та торгівля»*

Освітньо-професійна програма *Підприємництво і торгівля, товарознавство та експертиза в митній справі*

Ступінь вищої освіти *бакалавр*

Затверджено на засіданні

Методичної Ради зі спеціальності 076 Підприємництво та торгівля галузі знань 07
Управління та адміністрування

«08» 10 2024 р. протокол № 2.

Реєстраційний номер в Навчальному відділі

K11-09/2024-25

1. Загальна інформація

Кафедра: Торговельного підприємництва, товарознавства та управління бізнесом
Викладач: Шалений Володимир Анатолійович, доцент кафедри торговельного підприємництва, товарознавства та управління бізнесом, кандидат економічних наук

Профайл   **Контакти:**
e-mail: shalenyu_tz@ukr.net
(048) 712-41-43

Освітній компонент викладається на III курсі у VI семестрі здобувачів денної та заочної форми навчання

Кількість: кредитів: 4,0; годин - 120

Аудиторні заняття, годин:	всього	лекції	практичні
денна	40	16	24
заочна	20	10	10
Самостійна робота, годин	Денна – 80		Заочна – 100

Розклад занять

2. Анотація освітнього компоненту

Програма навчальної дисципліни спрямована на формування у студентів теоретичних знань та вироблення практичних навичок із застосування сучасного інструментарію ризикології при здійсненні економічної діяльності. Дисципліна орієнтує на вивчення специфіки різних методів аналізу й оцінки ризиків; набуття вмінь правильно їх застосовувати, проводити відповідні аналітичні розрахунки й робити висновки за отриманими результатами. Процес вивчення дисципліни «Ризикологія» передбачає набуття навичок щодо оцінки та аналізу ступеня ризикованості прийняття управлінських рішень для забезпечення ефективного управління підприємством, що функціонує в умовах нестабільного зовнішнього середовища; вироблення у майбутніх фахівців глибокого розуміння суті економічних явищ і процесів; гнучкого професійного мислення, оволодіння сучасною, що враховує ризик, методологією аналізу та прийняття раціональних рішень, стратегією і тактикою антикризового управління економічним об'єктом в реальних умовах.

Знання та практичні навички, які набуваються в процесі вивчення дисципліни, потрібні здобувачам як для виконання кваліфікаційної роботи, так і в практичній діяльності у сфері підприємництва.

Освітній компонент «Ризикологія» базується на знаннях, отриманих здобувачем вищої освіти в результаті вивчення освітніх компонентів «Економіка підприємництва», «Організація виробництва», «Управління витратами»

3. Мета освітнього компоненту

Мета дисципліни «Ризикологія» – сприяння оволодінню здобувачами вищої освіти знаннями та практичними навичками щодо теорії економічних ризиків, методів їх вимірювання, прийомів зниження ступеня економічного ризику з урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників розвитку суб'єкта підприємництва, методів прогнозування кінцевого результату і вибору оптимальної стратегії діяльності в умовах невизначеності, випадковості та конфліктності.

4. Компетентності та програмні результати навчання

У результаті вивчення освітнього компоненту «Ризикологія» здобувач вищої освіти отримує наступні програмні компетентності та програмні результати навчання, які визначені в Стандарті вищої освіти зі спеціальності 076 "Підприємництво та торгівля" та освітньо-професійної програми "Підприємництво і торгівля, товарознавство та експертиза в митній справі" підготовки бакалавра.

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та проблеми у сферах підприємницької, торговельної діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів організації і функціонування підприємницьких, торговельних структур і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- ЗК 1.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 2.** Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.
- ЗК 5.** Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 6.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 10.** Здатність діяти відповідально та свідомо.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК 1.** Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької та торговельної діяльності
- СК 2.** Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких і торговельних структур
- СК 3.** Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин.
- СК 7.** Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких та торговельних структур.
- СК 8.** Здатність застосовувати основи обліку та оподаткування в підприємницькій і торговельній діяльності.
- СК 10.** Здатність до бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків і результатів діяльності у сфері підприємництва та торгівлі з урахуванням ризиків.

Програмні результати навчання:

- 1.** Використовувати базові знання з підприємництва та торгівлі й уміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях.
- 2.** Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки, вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій та торговельній діяльності.
- 4.** Використовувати сучасні комп'ютерні і телекомунікаційні технології обміну та розповсюдження професійно спрямованої інформації у сфері підприємництва і торгівлі.
- 5.** Організувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних у сфері підприємництва та торгівлі.
- 7.** Демонструвати підприємливість в різних напрямках професійної діяльності та брати відповідальність за результати.
- 13.** Використовувати знання форм взаємодії суб'єктів ринкових відносин для забезпечення діяльності підприємницьких та торговельних структур.
- 17.** Вирішувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких та торговельних структур і розв'язувати проблеми у кризових ситуаціях з урахуванням зовнішніх та внутрішніх впливів.
- 18.** Знати основи обліку та оподаткування в підприємницькій і торговельній діяльності.
- 20.** Знати основи бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків та результатів діяльності підприємницьких і торговельних структур з урахуванням ризиків.

5. Інформаційний обсяг освітнього компоненту

5.1 Перелік лекційних занять

Тема	Зміст теми	Кількість годин	
		денна	заочна
Змістовний модуль 1. «Теоретичні основи ризикології»			
1	Сутнісна характеристика економічних ризиків і джерел їх виникнення. Сутність сучасної ризикології, поняття та джерела ризику. Предмет, об'єкт та суб'єкт ризикології. Аксиоматика ризикології. Функції ризику. Класифікація ризиків.	1	1
2	Класифікація ризиків. Чисті та спекулятивні ризики. Інвестиційні та фінансові ризики. Ризики виробничих систем. Інші класифікаційні ознаки ризиків.	1	1
3	Концептуальні засади управління ризиками. Стратегія та тактика управління ризиками. Ризик-менеджмент. Стандартизація управління ризиками. Етапи управління ризиками.	1	1
4	Механізми та інструменти управління ризиками. Самофінансування ризиків. Трансферт ризиків. Мінімізація втрат та попередження збитків. Диверсифікація. Хеджування. Страхування ризиків.	1	1
Змістовний модуль 2. «Методичні засади оцінки ризиків»			
5	Класифікація методів оцінки ризиків. Оцінка ризиків в умовах часткової невизначеності. Оцінка ризиків в умовах повної невизначеності. Розрахунково-аналітичні методи оцінки ризиків.	2	1
6	Сценарійні методи оцінки ризиків. Метод «дерева рішень». Теорія ігор при оцінці ризиків. Аналіз сценаріїв. Структурований аналіз сценаріїв методом «що? якщо?» (метод SWIFT), Метод «Краватка-метелик». Діаграма Ісікаві.	2	1
7	Імітаційне моделювання при оцінці ризиків. Особливості застосування методу Монте-Карло. Етапи методу Монте-Карло. Програмні продукти для генерації випадкових сценаріїв. Інтерпретація результатів імітаційного моделювання та показники рівня ризику.	2	1
Змістовний модуль 3. «Управління окремими ризиками»			
8	Управління транспортними ризиками та ризиками виробничих систем. Поняття транспортних ризиків. Застосування правил Інкотермс для оцінки транспортних ризиків. Особливості механізму управління транспортними ризиками. Поняття ризиків виробничих систем. Постачальницькі, виробничі та збутові ризики. Особливості оцінки та механізму управління ризиками виробничих систем	2	1
9	Фінансові ризики. Поняття фінансових ризиків. Види фінансових ризиків. Особливості оцінки та механізму управління фінансовими ризиками.	2	1
10	Інвестиційні та проєктні ризики. Поняття інвестиційних та проєктних ризиків. Особливості оцінки і механізму управління інвестиційними та проєктними ризиками	2	1
Разом за ОК:		16	10

5.2 Перелік практичних робіт

№ з/п	Назва практичної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна

1	Класифікація ризиків підприємства (ідентифікація ризиків підприємства та їх якісний аналіз методом «мозкового штурму», ранжування та рейтингування ризиків підприємства, оцінка узгодженості думок експертів за допомогою показників коефіцієнта конкордації та тесту рангової кореляції Спірмена).	4	2
2	Статистичний метод оцінки ризиків (статистичні показники оцінки ризику, оцінка міри та ступеня ризику, використання статистичних показників оцінки ризиків при виборі альтернативних інвестиційних проєктів).	4	2
3	Оцінка ризиків та теорія ігор (оцінки ризиків за допомогою критеріїв теорії ігор (критерії Байеса, Лапласа, Вальда, Севіджа та Гурвіца, використання критеріїв при виборі альтернативних інвестиційних проєктів).	4	1
4	Прийняття рішень в умовах ризиків за допомогою методу «дерева рішень» (Структуризація та декомпозиція проблеми прийняття рішення в умовах ризику, розрахунок EMV, вибір варіанту управлінського рішення).	4	1
5	Метод аналізу чутливості при аналізі проєктних ризиків (вибір узагальнюючого показника ефективності проєкту та ризик-змінних, розрахунок коефіцієнтів еластичності, розробка заходів по зниженню проєктних ризиків).	4	2
6	Метод Монте-Карло при аналізі проєктних ризиків (структуризація моделі, підбір законів розподілу випадкових величин, прогони моделі, графічна та аналітична інтерпретація результатів моделювання, вибір управлінського рішення)	4	2
Всього за ОК:		24	10

5.3 Перелік завдань до самостійної роботи

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Опрацювання лекційного матеріалу	10	20
	Тема 1. Сутнісна характеристика економічних ризиків і джерел їх виникнення.	1	2
	Тема 2. Класифікація ризиків.	1	2
	Тема 3. Концептуальні засади управління ризиками.	1	2
	Тема 4. Механізми та інструменти управління ризиками.	1	2
	Тема 5. Класифікація методів оцінки ризиків.	1	2
	Тема 6. Сценарійні методи оцінки ризиків.	1	2
	Тема 7. Імітаційне моделювання при оцінці ризиків.	1	2
	Тема 8. Управління транспортними ризиками та ризиками виробничих систем.	1	2
	Тема 9. Фінансові ризики.	1	2
Тема 10. Інвестиційні та проєктні ризики.	1	2	
2.	Підготовка до практичних занять	12	22
	Тема 1. Класифікація ризиків підприємства.	2	2
	Тема 2. Статистичний метод оцінки ризиків.	2	4
	Тема 3. Оцінка ризиків та теорія ігор (оцінки ризиків за допомогою критеріїв теорії ігор.	2	4
	Тема 4. Прийняття рішень в умовах ризиків за допомогою методу «дерева рішень»	2	4
	Тема 5. Метод аналізу чутливості при аналізі проєктних ризиків.	2	4
Тема 6. Метод Монте-Карло при аналізі проєктних ризиків	2	4	
Опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на		18	18

3	лекції		
	Тема 1. Інновації механізми управління ризиками	6	6
	Тема 2. Оцінка та управління зовнішніми ризиками	6	6
	Тема 3. Діджиталізація оцінки та управління ризиками	6	6
4	Виконання індивідуальних завдань	40	40
	Всього	80	100

6. Система оцінювання та вимоги

Контроль успішності навчання здобувача проводиться у формах вхідного, поточного і підсумкового контролів.

Вхідний контроль якості навчання здійснюється на початку курсу проведенням перевірки залишкових знань здобувачів за ОК, що забезпечують вивчення даного освітнього компоненту (діагностика первинних знань здобувачів).

Формами поточного контролю є:

- письмові контрольні роботи за окремими темами або модульні контрольні роботи;
- тестування знань здобувачів з певних тем
- виконання і захист практичних робіт;
- усне опитування;
- тощо.

Підсумковий контроль – *диференційований залік*.

Нарахування балів:

Вид роботи, що підлягає контролю	Максимальна кількість оціночних балів	
	Денна	Заочна
Змістовний модуль 1. «Теоретичні основи ризикології»		
Практичні роботи*	10	10
Самостійна робота*	5	5
Індивідуальне завдання	8	8
Модульний контроль	10	10
Всього за змістовний модуль 1	33	33
Змістовний модуль 2. «Методичні засади оцінки ризиків»		
Практичні роботи*	10	10
Самостійна робота*	5	5
Індивідуальне завдання	8	8
Модульний контроль	10	10
Всього за змістовний модуль 2	33	33
Змістовний модуль 3. «Управління окремими ризиками»		
Практичні роботи*	10	10
Самостійна робота*	5	5
Індивідуальне завдання	8	8
Модульний контроль	10	10
Всього за змістовний модуль 3	33	33
Всього	100	100

*Є можливість визнання результатів неформальної освіти відповідно до п.2 [Положення про порядок перезарахування результатів навчання \(навчальних дисциплін\) в Одеському національному технологічному університеті.](#)

Критерії оцінювання програмних результатів навчання здобувачів

Модульний контроль

9-10 балів	якщо здобувач демонструє повні й глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь і навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, уміння приймати необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях, вільне володіння науковими термінами, високу комунікативну культуру	відмінно
6-8 балів	якщо здобувач виявляє дещо обмежені знання навчального матеріалу, допускає окремі несуттєві помилки й неточності	добре
4-5 бали	якщо здобувач засвоїв основний навчальний матеріал, володіє необхідними вміннями та навичками для вирішення стандартних завдань, проте при цьому допускає неточності, не виявляє самостійності суджень, демонструє недоліки комунікативної культури	задовільно
0-3 балів	якщо здобувач не володіє необхідними знаннями, вміннями й навичками, науковими термінами, демонструє низький рівень комунікативної культури	незадовільно

Практичні роботи (оцінювання однієї роботи)

5 балів	Практична робота відпрацьована та вчасно захищена, надані повні обґрунтовані відповіді	відмінно
4 балів	Практична робота відпрацьована та вчасно захищена, при відповіді допущені неточності	дуже добре
3 балів	Практична робота відпрацьована, відповіді неповні, допущені помилки	добре
2 балів	Практична робота відпрацьована, відповіді незадовільні, допущені грубі помилки	достатньо
0-1 балів	Практична робота не відпрацьована або дані незадовільні відповіді	незадовільно

Індивідуальне завдання

8 балів	Індивідуальне завдання виконане та вчасно захищене, надані повні обґрунтовані відповіді	відмінно
6-7 балів	Індивідуальне завдання виконане та вчасно захищене, при відповіді допущені помилки	дуже добре
4-5 балів	Індивідуальне завдання виконане, допущені помилки	добре
2-3 балів	Індивідуальне завдання виконане, допущені грубі помилки	достатньо
0-1 балів	Індивідуальне завдання не виконане або повністю не відповідає вимогам	незадовільно

Самостійна робота (оцінювання)

5 балів	Самостійна робота відпрацьована та вчасно захищена, надані повні обґрунтовані відповіді	відмінно
4 бали	Самостійна робота відпрацьована та вчасно захищена,	дуже добре

	при відповіді допущені неточності	
3 бали	Самостійна робота відпрацьована, відповіді неповні, допущені помилки	добре
2 бали	Самостійна робота відпрацьована, відповіді незадовільні, допущені грубі помилки	достатньо
0-1 бал	Самостійна робота не відпрацьована або дані незадовільні відповіді	незадовільно

7. Засоби діагностики успішності навчання

Методи навчання, які використовуються у процесі проведення занять, а також самостійних робіт за ОК:

Лекційні заняття: словесні методи: розповідь, пояснення, бесіда, дискусія; Наочні: ілюстрація, спостереження, демонстрація; пояснювально-демонстративний метод, проблемний виклад.

Практичні заняття: аналіз конкретних ситуацій (проблемних, звичайних, нетипових); групове обговорення питання; дискусії, виконання ситуаційно-розрахункових задач, інтерактивні методи навчання (проблемне навчання, робота в малих групах, кейс-метод, мозговий штурм, проєктний метод), тренінг, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань.

Самостійна робота: робота з навчально-методичними матеріалами, робота зі статистично-аналітичними звітами, складання скетчів за темами лекцій, реферування (конспектування)

8. Інформаційні ресурси

Базові (основні):

1. Економічні ризики: методи вимірювання та управління [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Н. С. Скопенко, І. В. Федулова, Л. В. Мазник та ін. ; за заг. ред. Н. С. Скопенко ; Нац. ун-т харч. технологій. — Київ : НУХТ, 2021. — 344 с.

<https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.2066179>

2. Аналіз ризиків при виробництві харчових продуктів [Електронний ресурс] : навч. посіб. / М. О. Дегтярьов, І. В. Яценко, Н. М. Жейнова, І. М. Дегтярьов. — Харків, 2020. — 269 с.

<https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.2289344>

3. Прикладний бізнес-аналіз та моделювання [Електронний ресурс] : підручник / Л. В. Титенко, С. В. Богдан, Т. М. Паянок та ін. ; Держ. податк. ун-т. — Ірпінь, 2023. — 474 с.

<https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.2308675>

4. Методи сучасної теорії управління [Текст] : підручник / А. П. Ладанюк, Н. М. Луцька, В. Д. Кишенько та ін. ; Нац. ун-т харч. технологій. — Київ : Ліра-К, 2019. — 368 с.

<https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT-cnv.BibRecord.164543>

5. Проєктний аналіз [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Н. Й. Басюркіна, С. А. Горбаченко, В. А. Карпов, Р. І. Шевченко-Переполькіна ; за ред. В. А. Карпова ; Одес. нац. екон. ун-т. — Київ, 2019. — Електрон. текст. дані: 320 с. — Бібліогр.: с. 314-319.

<https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.1751534>

6. Ефективність використання інноваційно-інвестиційного потенціалу продовольчого бізнесу [Текст] : монографія / Н. Й. Басюркіна, Н. С. Белали, Т. В. Бордун та ін. ; за ред. Ю. О. Бровкіної ; Одес. нац. акад. харч. технологій. — Одеса : ОНАХТ, 2020. — 151 с.

<https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.1308248>

7. Трансформації вітчизняного підприємництва в умовах ризиків і загроз сьогодення [Текст] : монографія / Н. Й. Басюркіна, О. О. Богданов, А. В. Гріщенко та ін. ; за ред. Н. Й. Басюркіної ; Одес. нац. технол. ун-т. — Івано-Франківськ, 2023. — 467 с.

<https://elc.library.ontu.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT.2134210>

8. Шалений, В.А. Управління ризиками операційної діяльності хлібопекарських підприємств [Текст] : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)" / В. А. Шалений ; наук. кер. Н. Й. Басюркіна ; Причорномор. наук.-дослід. ін-т економіки та інновацій, Одес. нац. акад. харч. технологій. — Одеса : ОНАХТ, 2019. — 281 с.

<https://elc.library.onaft.edu.ua/library-w/DocumentDescription?docid=OdONAHNT-cnv.BibRecord.165297>

9. Політика освітнього компоненту

Політика всіх освітніх компонент в ОНТУ є уніфікованою та визначена з урахуванням законодавства України, [Корпоративному кодексу ОНТУ](#), [Кодексу академічної доброчесності ОНТУ](#) [Положення про організацію освітнього процесу ОНТУ](#), [Положення про порядок перезарахування результатів навчання \(навчальних дисциплін\) в ОНТУ](#) [вимог ISO 9001:2015](#) та [роботодавців](#).

Викладач

/ПІДПИСАНО/

Володимир ШАЛЕНИЙ

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри торговельного підприємництва, товарознавства та управління бізнесом

Протокол від « 07 » _____ 10 _____ 2024 р. № 2

Завідувач кафедри

/ПІДПИСАНО/

Наталія БАСЮРКІНА

ПОГОДЖЕНО:

Гарант ОП «Підприємництво і торгівля, товарознавство та експертиза в митній справі» д.т.н., професор, професор кафедри торговельного підприємництва, товарознавства та управління бізнесом

/ПІДПИСАНО/

Яків ВЕРХІВКЕР